

Ақпарат саласындағы кәсіптік
біліктілік жөніндегі салалық
кеңестің
2024 жылғы «28» қазандағы
№ 3 хаттамасымен
бекітілген

**САЛАЛЫҚ БІЛІКТІЛІК ШЕҢБЕРІ
БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ**

АСТАНА 2024

МАЗМҰНЫ

Қысқартулар мен белгілеулер	ОШИБКА!	ЗАКЛАДКА	НЕ
ОПРЕДЕЛЕНА.			
1. БАҚ саласындағы салалық біліктілік шеңберінің паспорты.....			4
2. Жалпы ережелер			9
3. Саланың ағымдағы жағдайы			11
4. Саланы талдау			13
5. Кәсіптік қызметтің әрбір кәсіби қызмет түрі бойынша ҰСК-ға сәйкес кәсіптік топтардың және мамандықтардың сипаттамасы, сондай-ақ ЭҚЖЖ бойынша білімге сәйкес келетін біліктіліктер.			20
6. Саланың (саланың) кәсіби стандарттарының тізбесі: қолданыстағы және әзірлеуге жоспарланған.....			22
7. Қорытындылар мен ұсыныстар.....			22
8. БАҚ саласына арналған СБШ біліктілік деңгейлерінің сипаттамасы.....			24
9. Кәсіптік топтардағы кәсіптерді көрсете отырып Кәсіптік біліктіліктің функционалдық картасы.....			28
10. Кәсіби біліктілік картасы.....			қосымшада 30

ҚЫСҚАРТУЛАР МЕН БЕЛГІЛЕР

Қысқарту немесе термин	Белгілеулер
PEST талдау	Бизнеске әсер ететін сыртқы ортаның саяси (саяси), экономикалық (экономикалық), әлеуметтік (Әлеуметтік) және технологиялық (Технологиялық) аспектілерін анықтауға арналған маркетингтік құрал
PR	Public relations, қоғаммен байланыс
SMM	Social Media Marketing-әлеуметтік медиа маркетингі, әлеуметтік медиа ретінде маркетинг қабылдайтын әлеуметтік медиа өнімдері мен қызметтерін жылжыту
SWOT-анализ	Компанияның немесе жобаның дамуына әсер ететін ішкі және сыртқы факторларды бағалау әдісі
ҰСК	Ұлттық сабақ классификаторы
Б.т.к.	Басқа топтарға кірмейді
НҚА	Нормативтік құқықтық акт
ҰБК	Ұлттық біліктілік шеңбері
ЭҚЖБ	Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы біліктілігі
СБШ	Салалық біліктілік шеңбері
КС	Кәсіби стандарт
ҚР	Қазақстан Республикасы
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары

1. БАҚ саласындағы СБШ паспорты

Салалық біліктілік шеңбері «Кәсіптік біліктілік туралы» Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 4 шілдедегі № 14-VIII ҚРЗ Заңының 5-бабына және Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығымен бекітілген және Салалық біліктілік шеңберлерін әзірлеу және (немесе) өзектендіру қағидаларына сәйкес әзірленді.

СБШ келесі экономикалық қызмет түрлерін қамтиды:

58.13 Газет шығару

58.13 Газет шығару

Бұл кіші сыныпқа аптасына кемінде төрт рет шығарылатын жарнамалық газеттерді қоса алғанда, газет шығару кіреді. Басылым Интернет желісіндегі басылымды қоса алғанда, баспа түрінде де, электронды түрде де жүзеге асырылуы мүмкін.

Бұл ішкі сынып жоққа шығарады:

- ақпараттық агенттіктердің қызметі

58.14 Журналдар мен мерзімді басылымдар

58.14 Журналдар мен мерзімді басылымдар бұл кіші сыныпқа аптасына төрт реттен аз шығарылатын журналдар мен мерзімді басылымдар кіреді. Басылым Интернет желісіндегі басылымды қоса алғанда, баспа түрінде де, электронды түрде де жүзеге асырылуы мүмкін. Радио және теледидар бағдарламаларын шығару да осы кіші сыныпқа жатады.

59.11 Кино -, бейнефильмдер және телевизиялық бағдарламалар өндіру жөніндегі қызмет

59.11.0 кино-, бейнефильмдер және телевизиялық бағдарламалар өндіру жөніндегі қызмет

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- кино -, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламалар (телехикаялар, деректі фильмдер және т. б.) немесе телевизиялық жарнама өндірісі

Бұл Ішкі сынып жоққа шығарады:

- фильмдерді көшіру (кинотеатрларда көрсету үшін кинофильмдерді ойнатуды қоспағанда), сондай-ақ түпнұсқа матрицадан (мастер-көшірмелер) аудио және бейне жазбаларды, CD немесе DVD компакт-дискілерді, (18.20 қараңыз)

- бейнекассеталарды, CD дискілерді, жазбалары бар DVD дискілерді көтерме сату, (46.43.2 қараңыз)

- жазбасыз бейне кассеталар мен CD дискілерінің көтерме саудасы, (46.52.0 қараңыз)

- CD, DVD бейнекассеталар мен дискілерді бөлшек саудада сату, (47.63 қараңыз)

- кино -, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламалар жасауды аяқтау жөніндегі қызмет, (59.12.0 қараңыз)
- фильмге кітаптарды жазу және жазу, (59.20.0 қараңыз)
- телевизиялық хабар тарату, (60.20.0 қараңыз)
- теледидар арнасының толық бағдарламалық торын құру, (60.20.0 қараңыз)
- киноөнеркәсіпте пайдаланылатындардан басқа пленкаларды өңдеу (74.20.0 қараңыз)
- жеке театр немесе өнер агенттерінің немесе агенттіктердің қызметі, (74.90.9 қараңыз)
- тұтынушылардың кең ауқымы үшін бейне таспаларды, DVD дискілерді жалға алу, (77.22.0 қараңыз)
- кездесулерді, отырыстарды, конференцияларды және т. б. тікелей трансляциялау барысында нақты уақыт режимінде (яғни синхронды түрде) субтитрлер қою (82.99.0 қараңыз)
- актерлердің, мультипликатор суретшілердің, режиссерлердің, сахна қоюшылардың және техниктердің қызметі (90.0 қараңыз).

59.12 Кино -, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламалар жасауды аяқтау жөніндегі қызмет

59.12.0 кино-, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламалар жасауды аяқтау жөніндегі қызмет

Бұл кіші сыныпқа фильмді/фильмді монтаждау, аудару (тасымалдау), титрлер, субтитрлер, мүшелер тізімі, жасырын субтитрлер, компьютерлік графика, анимация және арнайы эффекттер, кинофильмдерді өңдеу сияқты кинофильмдер, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламаларды құруды аяқтайтын іс-шаралар, сондай-ақ мультфильмдер шығаратын кинотеатрлар мен арнайы зертханалардың қызметі кіреді.

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- түсірілген фильмдерді (фильмдерді) сақтау бойынша фильмотекалардың қызметі.

Бұл Ішкі сынып жоққа шығарады:

- фильмдерді көшіру (кинотеатрларда көрсету үшін кинофильмдерді ойнатуды қоспағанда), сондай-ақ түпнұсқа матрицадан (мастер-көшірмелер) аудио және бейне жазбаларды, CD немесе DVD компакт-дискілерді, (18.20 қараңыз)

- бейнекассеталарды, CD дискілерді, жазбалары бар DVD дискілерді көтерме сату, (46.43.2 қараңыз)

- жазбасыз бейне кассеталар мен CD дискілерінің көтерме саудасы, (46.52.0 қараңыз)

- CD, DVD бейнекассеталар мен дискілерді бөлшек саудада сату, (47.63 қараңыз)

- киноөнеркәсіпте пайдаланылатындардан басқа пленкаларды өңдеу (74.20.0 қараңыз)

- тұтынушылардың кең ауқымы үшін бейне таспаларды, DVD дискілерді жалға алу, (77.22.0 қараңыз)

-актерлердің, мультипликатор суретшілердің, режиссерлердің, сахна қоюшылардың және техниктердің қызметі (90.0 қараңыз).

59.13 Кино-, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламаларды тарату жөніндегі қызмет

59.13.0 Кино-, бейнефильмдер мен телевизиялық бағдарламаларды тарату жөніндегі қызмет

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- кинотеатрларда, телевизиялық желілерде және арналарда, сондай-ақ көрмелерде көрсету үшін фильмдерді, бейнекассеталарды, DVD дискілерді және басқа да осындай өнімдерді **тарату**.

Бұл кіші сыныпқа фильмдерді, бейне таспаларды және DVD дискілерін тарату құқығын сатып алу және сату кіреді.

Бұл ішкі сынып жоққа шығарады:

- түпнұсқа матрицадан фильмдерді, сондай-ақ аудио және бейне жазбаларды, CD немесе DVD дискілерін көшіру (негізгі көшірмелер), (18.20 қараңыз)

- бейнекассеталарды, CD дискілерді, жазбалары бар DVD дискілерді көтерме сату, (46.43.2 қараңыз)

- бейнекассеталар мен CD дискілерінің бөлшек саудасы, жазбалары бар DVD, (47.63 қараңыз)

60.10 Радиохабар тарату

60.10.0 радиохабар тарату

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- халыққа, радио тораптарға немесе абоненттерге дыбыстық бағдарламаларды беретін радиохабар тарату студиялары мен трансляциялық қондырғылар арқылы дыбыстық сигналдарды тарату жөніндегі қызмет

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- радио желілерінің қызметі, яғни эфирлік, спутниктік немесе Кабельдік арналар арқылы радио тораптарға немесе абоненттерге дыбыстық бағдарламаларды жинау және беру

- Интернет (Интернет-радиостанциялар)арқылы радиохабар тарату қызметі

- радиохабар тарату арқылы деректерді беру

Бұл ішкі сынып жоққа шығарады:

- жазылған радиобағдарламалар өндірісі, (59.20.0 қараңыз)

60.20 телевизиялық бағдарламаларды жасау және тарату жөніндегі қызмет

60.20.0 телевизиялық бағдарламаларды жасау және тарату жөніндегі қызмет

Бұл кіші сыныпқа сатып алынған бағдарлама элементтерінен (мысалы, көркем немесе деректі фильмдер және т.б.), өз өндірісінің бағдарламалық элементтерінен (мысалы, жергілікті жаңалықтар, тікелей эфирдегі репортаждар) немесе екеуінің тіркесімінен теледидар арнасының толық бағдарламалық торын құру кіреді.

Телеарнаның осы толық бағдарламалық торын өндіруші тарата алады немесе кабельдік немесе спутниктік телехабар тарату қызметтерін ұсынатын компаниялар сияқты одан әрі тарату үшін үшінші тараптарға беру мақсатында шығара алады.

Бұл бағдарламалар кең немесе тар аудиторияға таратуға арналған болуы мүмкін (мысалы, ақпараттық, спорттық, білім беру немесе жастар сияқты шектеулі форматтағы бағдарламалар). Бұл Ішкі сынып пайдаланушыларға ақысыз қол жетімді бағдарламаларды, сондай-ақ тек жазылым арқылы қол жетімді бағдарламаларды құруды қамтиды. «Талап бойынша бейне» қызметін ұсынатын арналардың қызметі де осы кіші сыныпқа жатады.

Бұл кіші класс сонымен қатар телехабар тарату арқылы деректерді беруді қамтиды.

Бұл Ішкі сынып жоққа шығарады:

- хабар таратумен байланысты емес телевизиялық бағдарламалардың (көркем және деректі фильмдер, ток-шоулар, жарнамалар және т.б.) элементтерін өндіру.

- арналардың толық жиынтығын біріктіру және бағдарламаларды жасамай осындай жиынтықты тарату.

63.12 Веб-порталдардың қызметі

63.12.0 Веб-порталдардың қызметі

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- ақпаратты оңай іздеуді қамтамасыз ететін форматта Интернет-мекенжайлар мен мазмұнның кең дерекқорларын құру және жүргізу мақсатында іздеу жүйелерін пайдаланатын веб-сайттардың жұмыс істеуі

- мерзімді жаңартылатын ақпаратты ұсынатын бұқаралық ақпарат құралдарының веб-сайттары сияқты Интернет желісінде портал ретінде әрекет ететін басқа веб-сайттардың жұмыс істеуі

Бұл Ішкі сынып жоққа шығарады:

- Интернет желісінде кітаптар, газеттер, журналдар және т.б. шығару.
- Интернет желісі арқылы телерадио хабарларын тарату.

63.91 Ақпараттық агенттіктердің қызметі

63.91.0 Ақпараттық агенттіктердің қызметі

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- бұқаралық ақпарат құралдарына жаңалықтар, фотосуреттер және басқа да материалдар ұсынатын баспасөз агенттіктері мен ақпараттық агенттіктердің қызметі

Бұл ішкі сынып жоққа шығарады:

- тәуелсіз фоторепортерлердің қызметі, (74.20.0 қараңыз)

- тәуелсіз журналистердің қызметі, (90.03.0 қараңыз)

73.12 Бұқаралық ақпарат құралдарында жарнама орналастыру

73.12.0 Бұқаралық ақпарат құралдарында жарнама орналастыру

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- жарнаманы бұқаралық ақпарат құралдарында орналастыру, яғни жарнамалық уақыт пен орынды әртүрлі бұқаралық ақпарат құралдарында сату немесе қайта сату

Бұл Ішкі сынып жоққа шығарады:

- жарнамалық уақытты немесе орынды тікелей уақыт немесе орын иелерінің сатуы (мысалы, баспагерлер), (тиісті қызмет түрін қараңыз)

- қоғаммен байланыс қызметі.

94.12 Кәсіби қоғамдық ұйымдардың қызметі

94.12.0 Кәсіби қоғамдық ұйымдардың қызметі

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- мүшелерінің мүдделері белгілі бір білім саласына немесе кәсіптік практикаға немесе медициналық, заңгерлік, бухгалтерлік, инженерлік, сәулет қауымдастықтары және т. б. сияқты техникалық салаға бағытталған қоғамдық ұйымдардың (қауымдастықтардың) қызметі.

- жазушылар, суретшілер, актерлер, журналистер және т. б. одақтар сияқты ғылым, білім немесе мәдениет саласындағы мамандар бірлестіктерінің қызметі.

- ақпаратты тарату, кәсіби қызмет нормаларын белгілеу және олардың сақталуын бақылау, мемлекеттік органдарда өкілдік ету, жұртшылықпен байланыс

Бұл ішкі сыныпқа мыналар кіреді:

- ғылыми қоғамдардың қызметі

Бұл ішкі сынып жоққа шығарады:

- осы ұйымдар ұсынатын білім.

БАҚ саласына кіретін ҰКС бойынша кәсіби топтар мынадай кодтармен ұсынылған:

264 ҰКС коды - Журналистер, жазушылар, лингвистер;

265 ҰКС коды - Суретшілер мен әртістер (режиссерлер, жүргізушілер);

441 ҰКС коды - Әкімшілендіру саласындағы басқа да қызметшілер;

352 ҰКС коды - Телекоммуникация және телерадио хабарларын тарату бойынша техник-мамандар.

Бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы салалық біліктілік шеңбері 2019 жылдың маусым айында Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткізілген дөңгелек үстелдердің қорытындысы бойынша әзірленді, мақсатты аудиторияға онлайн-тарату және әлеуметтік желілерде сауалнама жүргізді.

Талқылауға Министрліктің, «Атамекен» Қазақстан Республикасы Ұлттық Кәсіпкерлер палатасының өкілдері, БАҚ саласындағы СБШ әзірлеу жөніндегі жобалық кіші топ, оның ішінде жетекші БАҚ жұмыс берушілері, сарапшылар, профессорлар, ғалымдар, журналистер қатысты.

Бұл ретте 2024 жылы ҚР Мәдениет және ақпарат министрінің 13.06.2024 ж. № 250-НҚ бұйрығымен бекітілген ақпарат саласындағы кәсіби стандарттар мен салалық біліктілік шеңберін әзірлеу/өзектендіру жөніндегі жұмыс тобы БАҚ саласында өзектендіру бойынша жұмысты қайта жүргізді.

БАҚ саласындағы СБШ Ұлттық біліктілік жүйесінің құрылымдық элементі болып табылады және орындалатын жұмыстардың күрделілігіне және пайдаланылатын білімнің, іскерліктер мен құзыреттердің сипатына қарай маманның біліктілігіне қойылатын талаптарды деңгейлер бойынша жіктейді.

2. Жалпы ережелер

Осы СБШ-да мынадай терминдер мен ұғымдар қолданылады:

- бұқаралық ақпарат құралы - мерзімді баспа басылымы, теле-, радиоарна, кинодокументалистика, аудиовизуалды жазба және интернет-ресурстарды қоса алғанда, бұқаралық ақпаратты мерзімді немесе үздіксіз жария таратудың өзге де нысаны;

- Ұлттық біліктілік шеңбері - еңбек нарығында танылатын біліктілік деңгейлерінің жүйелі және құрылымдық сипаттамасы;

- салалық біліктілік шеңбері - салада танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдық сипаттамасы;

- функционалдық карта - белгілі бір кәсіптік топ немесе кіші топ шеңберінде белгілі бір кәсіптердің қызметкері орындайтын еңбек функцияларының, білімінің, іскерлігінің, дағдылары мен кәсіби міндеттерінің құрылымдық сипаттамасы;

- кәсіптік стандарт-белгілі бір кәсіптік топта (кәсіптік қызмет саласында) немесе кіші топта (еңбек қызметі түрінде) біліктілік пен құзыреттілік деңгейіне, еңбек мазмұнына, сапасына және жағдайына қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;

- сабақ-жұмыс орнында жүзеге асырылатын, табыс немесе табыс әкелетін, орындалатын негізгі міндеттер мен міндеттердің сәйкес келуінің жоғары дәрежесімен сипатталатын жұмыстар жиынтығы;

- құзыреттілік - қызметкердің кәсіби стандарттардың талаптарына сәйкес еңбек функцияларын сапалы орындауын қамтамасыз ететін білімнің, іскерліктің, тәжірибе мен қатынастардың (құндылық көзқарастардың) органикалық тұтастығы;

- біліктілік - білім беру, оқыту немесе еңбек қызметі процесінде (жұмыс орнында оқыту, кәсіптік қызметтің нақты түрі (КС талаптары немесе практика нәтижесінде қалыптасқан талаптар) шеңберінде еңбек функцияларын орындауға қойылатын талаптарға сәйкес келетін құзыреттердің бар екендігін

растайтын диплом, сертификат түріндегі құндылықты ресми тану. еңбек қызметін жүзеге асыру);

- біліктілік деңгейі - біліктілік шеңберінде белгіленген және сипатталған, білім, білік, күрделілік, стандартты емес еңбек жағдайлары, жауапкершілік және Тәуелсіздік параметрлері бойынша сараланған қызметкерлердің құзыреттеріне қойылатын талаптардың жалпыланған жиынтығы;

- білім - ақпарат, жеке және кәсіби қызметте қолданылатын нормалар.

БАҚ саласында кадр ресурстарының қызметі мынадай НҚА-мен реттеледі:

- Қазақстан Республикасының Конституциясы;

- Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы Еңбек кодексі;

- «Масс-медиа туралы» Қазақстан Республикасының 2024 жылғы 19 маусымдағы Заңы;

- «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

- «Онлайн-платформалар және онлайн-жарнама туралы» 2023 жылғы 10 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы.

СБШ пайдаланушылардың әртүрлі топтарына (жұмыс берушілер, жұмыс берушілер бірлестіктері, білім беру ұйымдары, кәсіби қауымдастықтар, азаматтар) арналған және мүмкіндік береді:

1) еңбек нарығын дамытудың жалпы стратегиясын және БАҚ саласында кадрлар даярлау жүйесін қалыптастыруға, оның ішінде нақты біліктілік алу, біліктілік деңгейін арттыру, біліктілікті растау арқылы еңбек қызметі барысында мансаптық өсудің әртүрлі траекторияларын жоспарлауға;

2) кәсіптік және білім беру стандарттарын, кәсіптік білім беру және оқыту бағдарламаларын, бейресми оқытуды (жұмыс орнында оқыту және т. б.) әзірлеу кезінде қызметкерлер мен түлектердің біліктілігіне қойылатын талаптарды сипаттауға;

3) сертификаттау жүйесін қалыптастыру;

4) адами капиталды жоспарлау және дамыту.

БАҚ саласындағы СБШ мақсаттары:

- саланың қажеттіліктеріне сәйкес БАҚ саласындағы еңбек нарығын, кадр ресурстарын және білім беру жүйесін дамыту стратегиясын қалыптастыру;

- БАҚ саласындағы КС және білім беру бағдарламаларының мазмұнына қойылатын талаптарды әзірлеу;

- БАҚ саласы қызметкерлерінің құзыреттерін бағалаудың объективті жүйесін құру;

- БАҚ саласындағы қызметкерлерге еңбекақы төлеу жүйесін дамыту.

БАҚ саласындағы СБШ кейінгі біліктілік деңгейлерін төменнен жоғарыға қарай дамытудың үздіксіздігі мен сабақтастығы, оларды сипаттаудың ашықтығы қағидаттары негізінде әзірленді.

Біліктілік деңгейі белгілі бір білім беру бағдарламасын және/немесе практикалық тәжірибені игерудің нәтижесі болып табылады. Біліктілікті арттыру және дамыту немесе оның бейінін өзгерту үшін әрбір деңгейде білім беру ұйымдарында және БАҚ саласындағы ғылыми ұйымдарда қосымша бағдарламалар бойынша оқыту жүзеге асырылады. Біліктілік деңгейі практикалық жұмыс тәжірибесі, өзін-өзі тәрбиелеу және білім алу кезінде де артуы мүмкін.

Оқытудың әртүрлі формаларын есепке алу салалық біліктілік жүйесінде жүзеге асырылады. Біліктілікті арттыру курстары маманының білімі мен практикалық тәжірибесін есепке алу арқылы жеке білім беру траекториясын құру біліктілік деңгейлері бойынша ілгерілеуге мүмкіндік береді.

Біліктілік деңгейлерінің Ұлттық білім беру жүйесінің деңгейлерімен арақатынасы кәсіптік біліктілік картасына сәйкес біліктілікке қол жеткізу көрсеткіші бойынша айқындалады.

БАҚ саласындағы СБШ ел азаматтарын сапалы, жоғары технологиялармен қамтамасыз етуде салалық саясат құралы ретінде қызмет етеді.

3. Саланың ағымдағы жағдайы

БАҚ саласы «Қызметтер» экономикасының III секторына, секцияларға жатады:

J-Ақпарат және байланыс;

M-кәсіби, ғылыми және техникалық қызмет;

S-қызметтердің басқа түрлерін ұсыну.

ЭҚЖЖ сәйкес БАҚ саласы 12 кіші саладан тұрады:

1 Газет шығару;

2 Журналдар мен мерзімдік басылымдарды шығару;

3 Кино, бейнефильмдер және телевизиялық бағдарламалар шығару қызметі;

4 Кинофильмдерді, бейнелерді және телевизиялық бағдарламаларды тарату жөніндегі қызмет;

5 Пост кинофильмдер, бейнематериалдар және телевизиялық бағдарламалар дайындаудың өндірістік кезеңі;

6 Радиохабар тарату;

7 Телевизиялық бағдарламалар жасау және тарату қызметі;

8 Веб-порталдар;

9 Ақпараттық агенттіктердің қызметі;

10 Ақпараттық қызмет көрсету саласындағы қызметтің өзге түрлері;

11 Бұқаралық ақпарат құралдарында жарнама орналастыру;

12 Кәсіби ұйымдардың қызметі.

БАҚ саласы ЭҚЖЖ сәйкес мынадай қызмет түрлерін қамтитын аралас салалармен өзара іс-қимыл жасайды:

– Жарнама агенттіктерінің қызметі;

– Өнер саласындағы қызмет;

- Газет басып шығару;
- Баспа өндірісінің өзге де түрлері;
- Баспа нысандарын дайындау және ақпараттық қызмет;
- Брошюра-түптеу және әрлеу қызметі және ілеспе қызметтер;
- Кинофильмдерді көрсету қызметі;
- Фонограммалар мен музыкалық жазбаларды шығару қызметі;
- Нарық конъюнктурасын зерттеу және қоғамдық пікірді зерттеу;
- Фотосурет саласындағы қызмет.

Салаға талдау жүргізу кезінде өндірістік процестер бөлінісінде түйінді топтар бөлінді.

Бес бөлім бойынша ҰСК және ЭҚЖЖ бойынша кәсіптік қызмет түрін және кәсіптік қызмет түрінің басқа кәсіптік қызмет түрлерімен өзара байланысын сипаттау.

ҰБК біліктілік деңгейле рі	ЭҚЖЖ – 58.13.0, 58.14.0, 59.11.0, 59.12.0, 59.13.0, 60.10.0, 60.20.0, 63.12.0, 63.91.0, 72.12.0		
7-8	1 бөлім. Басқару процестері. Ұйымды жалпы басқару, негізгі өндірісті басқару, инициализация және жоспарлау, персоналды басқару. 1231-0 Сату және маркетинг жөніндегі Функционалдық басшылар (басқарушылар) 1332-2 Мамандандырылған медиа бөлімшелердің басшылары (басқарушылары) (кино-, бейнефильмдер, телевизиялық бағдарламалар, фонограммалар және музыкалық жазбалар өндірісі) 1332-1 Мамандандырылған баспа бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары) 1332-2 Қоғаммен байланыс жөніндегі басқарушы		
7-6	3 бөлім. Өндірістік процессті дайындау. Ақпаратты жоспарлау, жинау және талдау, редакциялау және түзету. 2431-1 Маркетинг және нарықты зерттеу талдаушылары 2641-2 Жазушылар 2641-3 Мәтін құрастырушылар 2641-5 Сценарий және көркем шығарма редакторлары 2642-2 Редакторлар (жаңалықтар мен мерзімді басылымдар)	2 бөлім. Негізгі өндірістік процестер. Материал жасау, жариялау және тарату 2642-1 Журналистер 2654-1 Продюсерлер (жарнама мен компьютерлік ойындардан басқа) 2654-2 Режиссерлер (жарнама мен компьютерлік ойындардан басқа) 2654-3 Жарнама және компьютерлік ойындардың продюсерлері мен режиссерлері 2656-1 Радио жүргізушілері 2656-2 Тележүргізушілер 2656-3 Комментаторлар 2656-4 Дубляж мамандары	4 бөлім. Кейін өндірістік процестер. Тауарларды, қызметтерді сату және жылжыту. 2431-2 өнімдерді жарнамалау және жылжыту бойынша кәсіби мамандар 2431-3 қоғаммен байланыс жөніндегі кәсіби мамандар

		2656-9 Басқа жүргізушілер, комментаторлар мен дикторлар, н.в.д.г.	
6-5	<p style="text-align: center;">5-бөлім. Көмекші процестер Материалды түзету және монтаждау, жабдықты сүйемелдеу және қызмет көрсету</p> <p style="text-align: center;">2654-4 Қоюшы-суретшілер (спектакль, фильм, телевизиялық және радио бағдарламалары) 2654-5 Дыбыс инженерлері 2654-9 Басқа режиссерлер мен продюсерлер, б.т.к. 3521-1 Телерадио хабарларын тарату жөніндегі маман-техниктер 3521-2 Аудио-бейне операторлары 3521-3 Монтажерлер 3521-9 Телерадио хабарларын тарату және аудио-бейне операторлары бойынша басқа да техник-мамандар, б.т.к.</p> <p style="text-align: center;">4419-1 Корректорлар (біліктілігі орташа) 4131-1 Мәтін өңдеушілер 4131-2 Мәтін терушілер 4131-9 Басқа өңдеушілер мен терушілер, б.т.к.</p>		

4. БАҚ саласын талдау

Қазіргі медиа кеңістік біртіндеп, бірақ айтарлықтай өзгерістерге ұшырайды: жаңа байланыс арналары пайда болады, медиа тұтыну мәдениеті өзгереді және аудитория барған сайын сегменттеледі. Сарапшылар технологиялық прогрестің жеделдеуімен және ұрпақтардың өзгеруімен бұл тенденциялар жақын арада ғана күшейетінін атап өтті.

Отандық ақпараттық кеңістікті дамытудағы ағымдағы кезеңнің объективті шындығы коммуникациялар мен технологиялардың жаңа арналарының үдемелі өсуі болып табылады. Сонымен қатар, бұл үрдіс оның барлық сегменттеріне әсер етті, бұл елдегі медиа тұтынудың үнемі өсіп келе жатқан деңгейін көрсетеді.

Дегенмен, қазақстандық медиа-ландшафттың өзіндік ерекшелігі бар, мұнда цифрлық контентті тұтынудың пайдасына аудиторияның медиа әдеттерінің өзгеру үрдісіне қарамастан, дәстүрлі БАҚ әлі де сандық үстемдік етеді. Мәселен, 2024 жылғы қыркүйектегі жағдай бойынша Қазақстанда **5870** БАҚ тіркелген, оның **4016** – сы мерзімді баспасөз басылымдарын, **221** – телеарналарды, **91** – радионы (яғни атаулардың 73% – дан астамын дәстүрлі БАҚ құрайды), **1242** – ақпараттық агенттіктер мен желілік басылымдарды (**658-АА**, **582-ЖБ**) құрайды.

Сонымен қатар, мұндай статистика біршама шартты болып көрінеді, өйткені соңғы жылдары интернет-аудиторияның дәйекті өсуін жоққа шығаруға болмайды («Әлеуметтік және саяси зерттеулер орталығы» ҚҚ әлеуметтік сұрақтарына сәйкес, ҚР азаматтарының 89% - ы Интернетті күн сайын дерлік пайдаланады). Бұл ретте Facebook - тің үстемдігі айқын болып отыр, бұл қазақстандық пайдаланушылардың танымал медиа алаңдармен айтарлықтай

камтылуымен көрінеді («YouTube» – 13 млн. пайдаланушы, «Instagram» – 10,45 млн., «TikTok» – 10,41 млн., «ВКонтакте» - 5,7 млн., «Facebook» – 2 млн., «X» (бұрынғы «Twitter») - 384 мың), «Telegram» және «WhatsApp» мессенджерлері туралы айтпағанда, олар арқылы ел халқының басым бөлігі ақпаратты тұтынады. Қалай болғанда да, 2023 жылы әлеуметтік желілер ҚР-дағы респонденттердің 57% - ы үшін ақпарат алудың негізгі арнасына айналды, бұған әлеуметтік желілердегі танымал отандық медиа көздердің кеңеюі ықпал етеді: «Facebook» – 879 (қоғамдық пікір көшбасшылары (ҚПК) – 565, қауымдастықтар – 314), «ВКонтакте» - 142 (ҚПК - 50, қауымдастық – 92), «Instagram» - 484 (ҚПК - 147, қауымдастық – 337), «Twitter» - 68 (ҚПК), «Telegram» - арналар - 273, «Youtube» - арналар-309, «TikTok» - аккаунттар – 224, басқалар дереккөздер-14. Барлық алаңдар бойынша барлығы – 2169.

Аталған процестердің нәтижесінде бүгінгі таңда қазақстандық ақпараттық кеңістікте дәстүрлі БАҚ санының жыл сайын ұлғаюы кезінде (2019 жылы – 3 581, 2020 жылы – 4 637, 2021 жылы – 4 950, 2022 жылы – 3951, 2023 жылы – 4566) өте қызықты көрініс қалыптасты, аудиторияның баламалы байланыс арналарына ағыны байқалады.

Бүгінгі таңда Қазақстанның ақпараттық нарығы тұрақты өсу сатысында тұр деп сенімді түрде айтуға болады. Кейбір сарапшылардың пікірінше, бұл елдің медиа нарығы Орталық Азия өңірі шеңберінде барынша серпінді дамып келеді. Бұқаралық ақпарат құралдарының, әсіресе иесінен нақты тәуелсіздікке қол жеткізуге ықпал ететін тетіктер әзірленуде. Қазіргі уақытта Қазақстан БАҚ бостандығы мен олардың қоғам алдындағы жауапкершілігі арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ететін тетікті әзірлеумен айналысады. Сондай-ақ, күн тәртібінде БАҚ қызметіне демократиялық бақылауды күшейту мәселесі тұр.

Соңғы екі жыл ішінде Қазақстанның медиасферасында бірнеше елеулі өзгерістер болды.

Сандық медианың өсуі. Көптеген басқа елдердегідей, Қазақстанда да цифрлық медианың өсуі байқалады. Онлайн платформалар, жаңалықтар сайттары, блогтар және әлеуметтік медиа сияқты пайдаланушылар арасында, әсіресе жастар арасында танымал бола бастады.

Әлеуметтік медианың әсерін арттыру. Instagram, Facebook және YouTube сияқты әлеуметтік желілер Қазақстанның медиасферасына өз ықпалын арттыруды жалғастыруда. Интернет пен смартфондардың қол жетімділігінің артуына байланысты адамдар әлеуметтік платформалар арқылы көбірек ақпарат пен жаңалықтар алады.

Мемлекеттік бақылауды күшейту. Соңғы жылдары Қазақстан Үкіметі медиа мен интернетке бақылауды күшейтті. Бұл интернеттегі мазмұнды реттейтін заңдарды енгізу және белгілі бір веб-сайттар мен әлеуметтік желілерге кіруді шектеу арқылы көрінеді.

Онлайн журналистика мен блогерлікті дамыту. Цифрлық медианың өсуімен Қазақстанда онлайн-журналистер мен блогерлер саны да артып келеді. Адамдар ақпарат тарату және өз пікірлерін білдіру үшін өздерінің платформаларын құра бастайды.

Жалған ақпарат пен фейкпен күресу. Көптеген басқа елдердегідей, Қазақстан да жалған ақпарат пен жалған жаңалықтар проблемасына тап болады. Тиісінше, Үкімет пен қоғамдық ұйымдардың бұл құбылысқа қарсы күрестегі күш-жігері артып келеді.

Әлемде, оның ішінде Қазақстанда интернет-ресурстардың, әлеуметтік желілер мен мессенджерлердің қарқынды дамуын атап өту қажет. Олар пайдаланушыға мазмұнды тарату процесін жеңілдетіп қана қоймай, сонымен қатар максималды кері байланыс алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әр пайдаланушыға арналған жаңалықтар күн тәртібін жекелендіру мүмкіндігі интернет-ресурстардың басқа БАҚ-тан артықшылығының өсуін анықтайды. Сондықтан кез-келген ақпарат, ең алдымен, интернет-сегментте, содан кейін телеарналарда, радиода және баспа БАҚ-та пайда болады.

Алайда, отандық интернет-БАҚ-қа деген сұраныстың жағдайы онша айқын емес. 2024 жылғы наурызға елімізде 1240 интернет-жаңалықтар ресурсы тіркелген, оның ішінде 658 ақпараттық агенттік және 582 желілік басылым. Бір жағынан, қазақстандық интернет-ресурстар әбден бәсекеге қабілетті және іс жүзінде шетелдік аналогтардан кем түспейді, ал Орталық Азия өңірі бойынша көшбасшы орында. «Медиаметрикс Қазақстан» деректеріне сәйкес, елде ай сайын 40 мыңнан астам жаңалықтар материалдары жасалады. Екінші жағынан, 2012 жылдан бастап қазақстандық сайттардың аудиториясы 2022 жылдың басына қарай небәрі 3% - ға өсті. Осылайша, Қазақстандықтардың 23,5% - ы отандық сайттарды күн сайын және 20,9% - ы аптасына кемінде бір рет пайдаланады. Сонымен қатар, осы фонда отандық сайттарды елемейтін (58,4% оларды пайдаланбайды) және шетелдік порталдарға (24,8%) артықшылық беретін тұлғалардың айтарлықтай үлесін атап өтуге болмайды.

Әлеуметтік желілерге келетін болсақ, Datareportal.com. порталдың мәліметі бойынша 2023 жылға арналған әлемдегі ең танымал әлеуметтік желі-**Facebook:** 2,9 миллиард қолданушы. Одан кейін **Youtube** және **WhatsApp:** 2,5 миллиард және 2 миллиард қолданушы. Көшбасшылардың бестігіне **Instagram** (1,4 миллиард қолданушы) және **WeChat** (1,3 миллиард қолданушы) кірді. **Сұранысқа ие тізімге** TikTok, Facebook Messenger, Telegram, қытайлық Douyin, Kuaishou, Sina Weibo және басқалары кірді. Белсенді пайдаланушылар үшін сүйікті желі WhatsApp болды: оны 16,1% таңдады. Facebook әлеуметтік желісі сол платформадан (14,6%) пайдаланушылардың сүйіктілері арасында екінші орында, ал тағы бір meta өнімі Instagram үшінші орынға ие болды (14,5%).

Қазақстанда жаңа медиа сегментінің жыл сайынғы дамуы статистикамен расталады. Атап айтқанда, datareportal компаниясының цифрлық технологиялар туралы зерттеуіне сәйкес, 2024 жылғы қаңтарда Қазақстанда 18,9 млн адам интернетті пайдаланды, бұл ел халқының 92,3% - ы. Әлеуметтік желілерді 14 млн қазақстандық белсенді пайдаланды (бұл 2023 жылдың басындағыдан 3,7 млн адамға артық), бұл халықтың жалпы санының 71,5% - ы құрайды. Instagram-12,1 млн, Facebook — 2,6 млн, LinkedIn — 1,4 млн, Snapchat — 1,07 млн, X (бұрынғы) тіркелген аккаунттар саны бойынша

datareportal деректеріне сәйкес топ әлеуметтік желілер келесідей: Tik — Tok — 14,1 млн, Instagram-12,1 млн, LinkedIn-1,4 млн, Snapchat-1,07 млн. Twitter) - 320,3 мың.

Технологияның дамуымен және жоғары жылдамдықты интернеттің қол жетімділігімен жоғары ажыратымдылықтағы трансляция, интерактивті бағдарламалар және виртуалды шындық сияқты жаңа *теледидар мүмкіндіктері* пайда болады. Теледидар жаңа аудиторияларды тарту үшін мобильді және онлайн платформаларды дамыта алады. Сонымен қатар, теледидар үшін басты қиындықтардың бірі-ағындық платформалар, әлеуметтік медиа және бейне хостинг сияқты басқа медиа түрлерімен бәсекелестік. Сондай-ақ, интернеттегі мазмұн мен мобильді құрылғыларға көбірек көңіл бөлетін аудиторияның өзгеретін қалауына назар аударған жөн.

Баспа басылымдары сандық платформаларды дамытып, көп форматты мазмұн мен интерактивті опцияларды ұсына отырып, аудиторияның өзгеретін қалауына бейімделуі керек. Жаңа оқырмандарды тарту және цифрлық мазмұнды монетизациялау үшін маркетингтік стратегияларды дамыту тиімді болып көрінеді. Сонымен қатар, баспа басылымдары үшін басты қиындық көбінесе тегін мазмұнды ұсынатын онлайн медиа және әлеуметтік платформалармен бәсекелестік болып қала береді. Сондай-ақ, баспа басылымдарындағы жарнамалардың азаюымен және кірістерімен күресу маңызды. Ол үшін «басып шығару» сандық мазмұнды қамтамасыз ету үшін өзінің онлайн платформалары мен мобильді қосымшаларын белсенді түрде дамыту керек. Бұл сонымен қатар аудио және бейне мазмұнын құруды, жазылу үлгілерін дамытуды және ақылы негізде мазмұнды ұсынуды қамтуы мүмкін.

Баспа басылымдары цифрлық мазмұнды монетизациялау стратегияларын жасай алады, соның ішінде жазылымдарды сату, жазылушылар үшін премиум мазмұнды құру, танымал платформаларда жарнама бағдарламасына қатысу. Сонымен қатар, баспа басылымдары жарнама берушілер үшін тартымды болатын жаңа жарнамалық мүмкіндіктер мен модельдерді іздеуі керек. Бұған мамандандырылған жарнама алаңдары мен қызметтерін әзірлеу, мазмұнды маркетингтік бағдарламаларды дамыту және бірлескен маркетинг пен жарнамалық бастамаларға қатысу кіруі мүмкін. Шығарылатын мазмұн мен аудиторияға қызмет көрсету сапасына ерекше назар аудару ұсынылады. Бірегей, сапалы және сәйкес мазмұнды жасау оқырмандар мен ізбасарларды көбірек тарта алады, сонымен қатар аудиторияның адалдығын арттырады. Баспа басылымдары өз қызметіндегі инновациялар мен эксперименттерге ашық болуы керек. Бұл жаңа мазмұн форматтарын әзірлеуді, виртуалды және толықтырылған шындық сияқты жаңа технологияларды қолдануды қамтуы мүмкін.

Әлеуметтік медиа мен интернет-ресурстар өз кезегінде өсіп, дамып, аудиториямен өзара әрекеттесудің жаңа мүмкіндіктерін ұсынады. Stories, Live ағындары және қысқа бейнелер сияқты жаңа мазмұн форматтары пайда болады, олар көрермендердің назарын көбірек аударады. Әлеуметтік медианы дамыту контекстіндегі қиындықтардың бірі - фейк пен жалған ақпаратпен

күресу және пайдаланушылар үшін қауіпсіз және сау ортаны қамтамасыз ету. Мазмұнды бақылау және пайдаланушы деректерін қорғау мәселесі де бар. Пайдаланушылардың әлеуметтік желілердегі қызметі үшін жауапкершілігін арттыру бағытында жұмыс жүргізу керек.

Жалпы, БАҚ-тың барлық сегменттерінің алдында тұрған басты міндет-**ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету**. Бұл мәселеде БАҚ Үкіметпен ынтымақтасуға тиіс. Ақпараттық қауіпсіздік деп журналистердің кәсібилігіне, жалған ақпаратпен, қауесеттермен және фейктермен жұмыс істеудің тиімді әдістеріне, насихат сияқты құралдардан бас тартуға баса назар аудара отырып, мемлекет, БАҚ және қоғам арасындағы тең құқықты қатынастарға негізделген сапалы ақпараттық саясатты түсіну қажет. БАҚ алдында тұрған негізгі міндет – ақпаратты манипуляциялауға, белгілі бір фактілерді, оқиғаларды жалған түсіндіруге және т. б. негізделген үгіт-насихаттан (*сыртқы және ішкі*) қорғау.

Сапалы контент шығаратын мықты БАҚ болмаса, елдің ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мүмкін емес екені анық. Оларды бұғаттау, барлық тыйымдар мен шектеулер арқылы жасау нәтиже бермейтіні анық. Бұл құралдарды қолдану оңай болғанымен, қазіргі технологияларда тиімсіз. Бірақ нәтиже беретін нәрсе-бұл ақпараттық кеңістіктің барлық қатысушылары арасындағы теңдік. Бұған теңгерімсіздік мәселесін шешуге мүмкіндік беретін тежеу және тепе-теңдік жүйесі болуы тиіс заңнамалық нормалар арқылы қол жеткізуге болады.

Көп нәрсе мемлекет болып қала беретін медиа нарық модераторының кәсіби қасиеттеріне байланысты. Бірақ жауапкершілік медианың өзіне де, қоғамға да жүктеледі. Яғни, ақпараттық кеңістіктің барлық қатысушылары үшін бұл міндет шешуші болуы керек.

БАҚ үшін де, мемлекет пен қоғам үшін де тағы бір жаһандық міндет-**халықтың медиасауаттылығын арттыру**. Аудиторияда бұқаралық ақпарат құралдары мен әлеуметтік желілерден алынған ақпаратты немесе ақпараттың дұрыстығын талдауға, бағалауға және тексеруге мүмкіндік беретін дағдылар мен дағдылардың жиынтығын дамыту қажет. Медиа сауаттылықтың жоғары деңгейі адамдарға жосықсыз дереккөздердің манипуляциясы мен ықпалына төзімді болуға, сондай-ақ әртүрлі хабарламалардың артында қандай мүдделер тұрғанын түсінуге көмектеседі. Медиа сауаттылығы жоғары азаматтар шынайы ақпарат негізінде ақпараттандырылған шешімдер қабылдау және қоғамдық пікірталастарға қатысу арқылы демократиялық процеске тиімдірек қатыса алады. Сонымен қатар, медиа сауаттылыққа вирустар, фишинг, алаяқтық және басқа да кибершабуылдар сияқты киберқауіптерден қорғану мүмкіндігі кіреді. Жоғарыда аталған аспектілерді ескере отырып, БАҚ үшін маңызды міндеттердің бірі – **аудиторияның медиа сауаттылығын арттыруға ықпал ету**.

Ақпараттық өріс-елдің цифрлық егемендігінің құрамдас бөліктерінің бірі. Қазақстан өзінің ақпараттық кеңістігін қалыптастырып, оны қорғай білуі қажет. Бұл, әсіресе, қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелерін ұшықтыратын күрделі геосаяси ахуал жағдайында өзекті. Осыған байланысты еліміздің отандық БАҚ-тарының белсенді және жедел болуы маңызды.

Бұқаралық ақпарат құралдарының барлық сегменттері үшін тағы бір қиындық-жалған ақпарат, фейк, төленген материалдар, сондай-ақ белгілі бір топтардың, сыртқы немесе ішкі күштердің мүдделерін білдіретін медиа қызметі жағдайында **аудиторияның БАҚ-қа деген сенімін қалпына келтіру**.

Медиалық кәсіпкерлік саласы перспективалы болып көрінеді. Медиа ортаны әртараптандыру және шетелдік көздерге тәуелділікті азайту үшін медиа-стартаптарды дамыту үшін жағдай жасау қажет. Мұнда Қазақстандық БАҚ-ты қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары мен шаралары, мысалы, гранттар, жеңілдікті кредиттер немесе салықтық жеңілдіктер беру арқылы қаралуы мүмкін. Журналистер мен медиа-мамандар үшін білім беру бағдарламалары мен тренингтер өткізу қазақстандық медианың кәсіби деңгейін және олардың сапалы және тәуелсіз контент құру қабілетін арттыруға көмектеседі.

Сондай-ақ отандық БАҚ үшін ел ішінде және өңірде ресурстармен, тәжірибемен және мазмұнмен алмасу үшін әріптестік қатынастар мен желіні дамыту перспективасы бар, бұл да олардың дербес дамуына ықпал етеді. Шетелдік БАҚ-қа тәуелділікті азайту және қазақстандық БАҚ-ты дербес дамыту мемлекет, медиа қоғамдастық және бизнес-сектор тарапынан келісілген күш-жігерді талап етеді, бірақ бұл Қазақстанның медиа ортасында ақпараттық тәуелсіздік пен әртүрлілікті қамтамасыз ету үшін мүмкін және қажет.

БАҚ дамуының әлемдік трендтері:

1. Жасанды интеллект медиа жұмысына көбірек енгізілетін болады. Ол қарапайым жаңалықтар, жаңалықтар топтамаларын жасайды, бірақ сапалы журналистика жасай алмайды. Сондықтан журналистерден аналитикалық қабілеттер мен тақырыпты терең білу, тергеу жүргізу, сапалы мәтіндер жазу, салыстырмалы талдау жүргізу қажет болады.

2. Мәтінді визуализациялау және әртүрлі платформаларға бейімделу қарапайым мәтінге немесе бейне тізбегіне басым болады. Журналист мультимедиялық басылымдарды, лонгридтерді, подкасттарды, қысқаша бейнесюжеттерді және т.б. дайындауға, арнайы қызметтерді пайдалануға қабілетті конвергентті болуы тиіс.

3. Ашық деректер барлық басқа ақпарат түрлерінде басым болады. Журналист пресс-релиздермен немесе сұрауларға жауаптармен емес, ашық деректермен – мемлекеттік органдар мен осы деректердің басқа иелері тарапынан өзгертілмейтін және қандай да бір бейімделуге ұшырамайтын машинада оқылатын форматтағы қолжетімді деректермен жұмыс істей алуы тиіс. Бұқаралық ақпарат құралдары ашық деректерге жиі жүгінеді, өйткені ақпаратқа қол жеткізу процедуралары қоғам мен журналистердің сұраныстарын қанағаттандырмайды. Ашық деректерге негізделген жобалар медиа ландшафттың ажырамас бөлігі болады.

4. Әлеуметтік желілердегі тікелей эфирлер әдеттегі телехабарларға үстемдік етеді. Журналистер кез-келген жағдайда және кез-келген уақытта тікелей эфирді жүргізе білуі керек. Журналистерден басқа, кез-келген

әлеуметтік желі қолданушысы тікелей эфирді жүргізе алады, бірақ бірінші және қызықты болу үшін қызықты шоулар жасап, аудиторияны мүмкіндігінше ұзақ ұстау керек. Ол үшін журналист арнайы бағдарламалармен жұмыс істеу дағдыларына ие болуы керек.

5. Пайдаланушы жасаған мазмұнды тексеру. Қазір әр адам медиа, сондықтан журналист редакция алатын пайдаланушы жасаған мазмұнның дұрыстығын растау дағдыларына ие болуы керек. Бұл дегеніміз, ол фотосуреттерді, бейнелерді және аудионы тексеру дағдыларына ие болуы керек, нақты адамның аккаунтын боттан ажырата білуі керек және т. б.

Жақын және ұзақ мерзімді перспективаларға (ел ішінде және шетелден) бәсекелестіктің тұрақты өсуін ескере отырып, БАҚ саласын дамыту факторлары:

Бақ көшбасшыларының, менеджерлерінің және шығармашылық қызметкерлерінің біліктілігіне сұранысты арттыру;

Өзін-өзі дамыту және қайта даярлау арқылы персоналдың біліктілігін үнемі арттырудың маңыздылығын арттыру;

Акт жетістіктерін пайдалану дағдыларын және осыған байланысты бәсекелестерден озық инновацияларды енгізу қажеттілігін үнемі дамыту.

БАҚ және медиа саласындағы мамандықтар бойынша Қазақстанның келесі жоғары оқу орындарының бакалавриат және магистратура түлектерінің жұмысқа орналасуына талдау жүргізілді: Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Сәрсен Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, КИМЭП Университеті, Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті, Тараз мемлекеттік университеті М. Х. Дулати, «Тұран» университеті, Халықаралық бизнес университеті, Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Инновациялық Еуразия университеті, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, Алматы менеджмент университеті, Шет тілдер және іскерлік мансап университеті, Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қ. а. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, Атырау Х. Досмұхамедов атындағы мемлекеттік университеті, Қазақстан-Америка еркін университеті.

5. ЭҚЖЖ бойынша кәсіптік қызметтің әрбір түрінің кәсіпорындарында ҚҰБ бойынша сабақтар мен кәсіптердің негізгі топтарының сипаттамасы және олардың білімі (дипломдар, сертификаттар, куәліктер) және жұмыс тәжірибесі бойынша тиісті біліктіліктері.

ҰСК бойынша кәсіп.	Басқа ықтимал атаулар	Білімі бойынша тиісті біліктіліктер
1332-2-002 Бас әкімші (бағдарламалар мен телерадио хабарларын тарату бойынша)	Бағдарламалардың бас редакторы	жоғары білім (бакалавриат, мамандық, ординатура)
	Киностудия директоры	Жоғары оқу орнынан кейінгі білім(магистратура, ординатура)
	Басқарма басшысы	жоғары білім (бакалавриат, мамандық, ординатура)
	Бас әкімші (бағдарламалар мен телерадио хабарларын тарату бойынша)	жоғары білім (бакалавриат, мамандық, ординатура)
2654-1-003 Продюсер (жалпы профиль)	Теледидар/радио жаңалықтарының продюсері	жоғары білім (бакалавриат, мамандық ординатура)
	Телевизиялық және кинофильмдердің продюсері	
	Радио және теледидар бағдарламаларының продюсері	
2642-2-003 Редактор (жалпы профиль)	Шығармашылық бірлестіктің бас редакторы	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
	Редактор-кеңесші	
	Бағдарлама редакторы.	
2642 Журналист	Тілші	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
	Теледидар/радио жаңалықтарының репортері	
	Шолушы	
2654-2-007 Режиссер	Бейнемонтаж режиссері	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
	Теледидар режиссері	
2431-3-003 Бренд менеджер	Бренд менеджер. Жеке бренд менеджері. Статистикалық ақпаратты өңдеу жөніндегі қызметші	Жоғары білім, қысқа мерзімді курстар немесе сертификаттау
	Маркетингтік зерттеулер мен әлеуметтанулық сауалнамалар бойынша қызмет ететін газет-журнал редакторларының баспа кеңесшісі	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
	Статистикалық ақпаратты өңдеу және маркетингтік зерттеулер бойынша басқа мамандар мен қызметкерлер	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)

2641-2-002 Сценарист	мәтін құрастырушы, сценарий және көркем шығарма редакторы	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
3521-3 Монтажер	Субтитр жасаушы, суретті монтаждаушы, субтитр Ретушері	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)
2656-3-001 Диктор	Тележүргізуші, жаңалықтар дикторы, Комментатор,	жоғары білім (бакалавриат, специалитет, ординатура)

6. Саланың (саланың) кәсіби стандарттарының тізбесі: қолданыстағы және әзірлеуге жоспарланған.

2024-2025 жылдары өзектендіруге ұсынылған бақ саласының 11 кәсіби стандарттары:

1. Газеттер шығару және журналдар мен мерзімді басылымдар шығару
2. Кино-, бейнефильмдер және телевизиялық бағдарламалар өндіру жөніндегі қызмет
3. Кинофильмдерді, бейнелерді және телевизиялық бағдарламаларды тарату жөніндегі қызмет
4. Кинофильмдерді, бейнелерді және телевизиялық бағдарламаларды дайындаудың өндірістік кезеңі
5. Радиохабар тарату
6. Телевизиялық бағдарламаларды құру және тарату жөніндегі қызмет
7. Веб-порталдардың қызметі
8. Ақпараттық агенттіктердің қызметі
9. Бұқаралық ақпарат құралдарында жаңалықтарды өңдеу жөніндегі қызмет
10. Бұқаралық ақпарат құралдарында жарнама ұсыну
11. Кәсіби қоғамдық ұйымдардың қызметі

7. Қорытындылар мен ұсыныстар

ҚҰБ-ке бақ саласының кәсіптерін енгізуге ұсынылады.

ҚҰБ-ке енгізуге ұсынылатын бақ саласы мамандықтарының тізімі:

- Сайт редакторы;
- сандық стратег;
- SMM редакторы;
- SMM менеджері ;
- Копирайтер;
- Блогер;
- Мобильді медиа өнімдердің әзірлеушісі;
- Саунд-дизайнер;
- Саунд-инженер;
- Медиа-байер;
- Медиа-жоспарлаушы;
- Медиа-аналитик;
- Бильд-редактор;
- Бас редактор;
- Жоғары редактор;
- Шығарушы редактор;
- Жүгіртпе жол редакторы;
- Халықаралық редактор;
- Аймақтық редактор;
- Промо-редактор;

- Аналитикалық редактор;
- Жоғары режиссер;
- Эфир режиссеры;
- Автор-жүргізуші;
- Субтитр редакторы;
- Музыкалық продюсер.

8. БАҚ саласына арналған СБШ біліктілік деңгейлерінің сипаттамасы

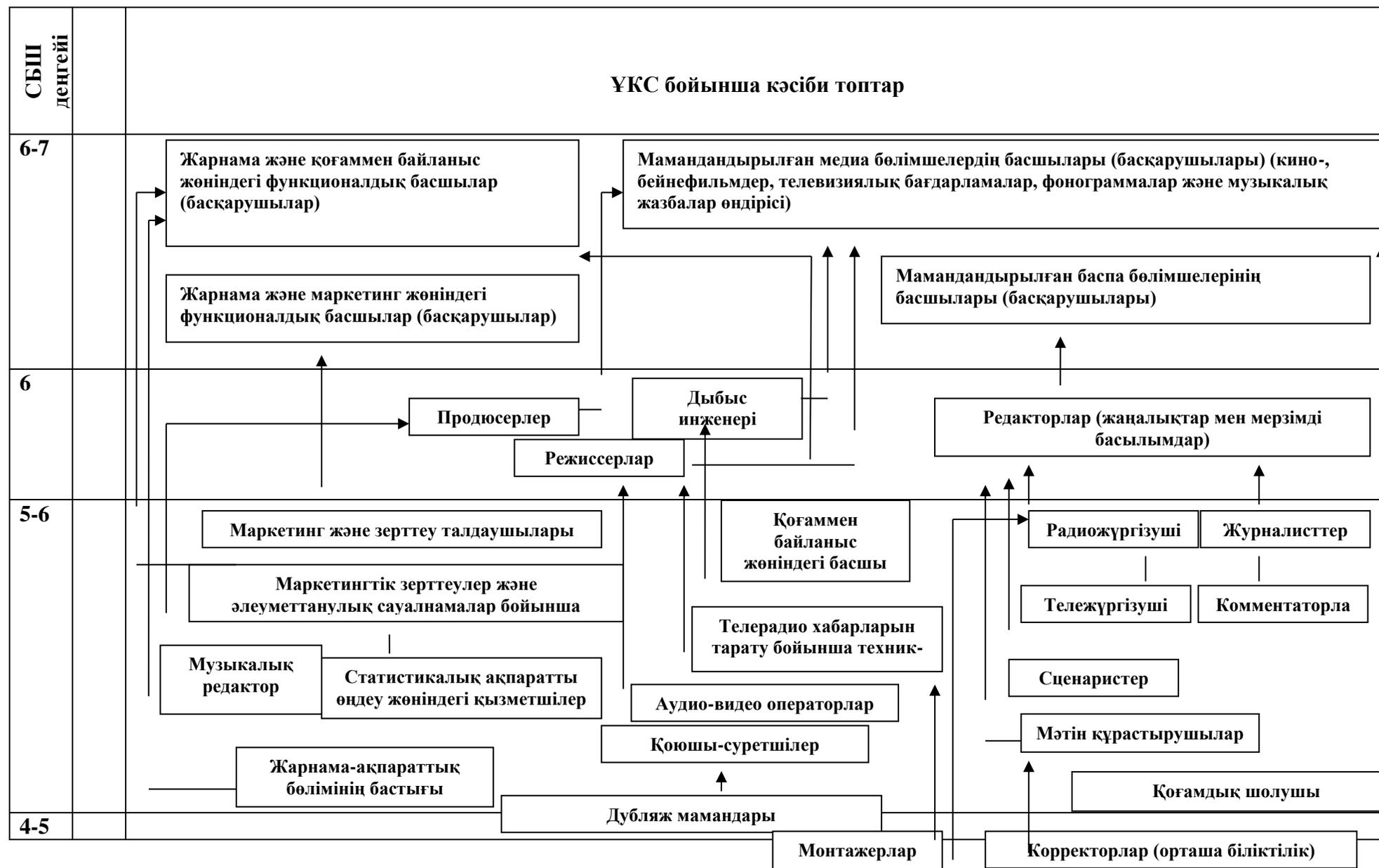
1	2	3	4	5	6	7	8
С Б Ш	Ұ Б К	ҚҰБ-нен қызмет түрі	Кезеңдер	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөл	Білім	Машықтар (дағдылар)	Жеке құзыреттер
1. Сабақтас және өтпелі басқару процестері							
8	8	1332-1 Мамандандырылған баспа бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары) 1331-0-002 Радиостанция директоры 1332-2 Мамандандырылған медиа бөлімшелердің басшылары (басқарушылары) (кино-, бейнефильмдер, телевизиялық бағдарламалар, фонограммалар және музыкалық жазбалар өндірісі) 1332-2-001 Бағдарламалардың бас директоры (бағдарламаларды құру және телерадио хабарларын тарату бойынша) 1332-2-002 Бас әкімші (бағдарламалар мен телерадио хабарларын тарату бойынша) 1332-2-003 Бағдарламалардың бас редакторы 1332-2-004 Студияның (киностудияның) бас редакторы 1332-2-005 Шығармашылық бірлестіктің бас редакторы 1332-2-006 Бас режиссер 1332-2-007 Киностудия директоры 1332-2-008 Бағдарламалар директоры (радиотелевизиялық) 1332-2-009 Түсірілім тобының директоры 1332-2-020 Басқарма басшысы (кино-, бейнефильмдер, телевизиялық бағдарламалар, фонограммалар және музыкалық жазбалар шығару) 1210-0-015 Бас продюсер	Басқару	Бастамашылық және жоспарлау, ұйымдастыру және бақылау, талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Стратегиялық және инновациялық менеджмент, басқару, қаржылық есеп. Тәуекелдерді, сапаны, жеткізу тізбегін, адами капиталды басқару; өндіріс технологиясы. Психология, іскерлік этика негіздері	Келіссөздер жүргізу; қызметкерлерді іріктеу, оқыту, бейімдеу, ынталандыру. Жобалар мен процестерді басқару, белгілі бір салада теориялық білімді практикада қолдану. Салааралық коммуникация (әртүрлі сабақтас және сабақтас емес салалардағы технологияларды, процестерді және нарықтық жағдайды түсіну), кәсіби ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау	Жүйелік, стратегиялық, инновациялық, белсенді логикалық, аналитикалық, процеске бағытталған ойлау. Көшбасшылық, бастамашылық; жауапкершілік; шешімділік; шешім қабылдаудың дербестігі; стресске төзімділік; коммуникабельділік; эрудиция, креативтілік; жігерлілік; мақсаттылық; жауапкершілік, клиентке бағдарлану. өзін-өзі дамыту
6	6	1231-0 Сату және маркетинг жөніндегі функционалдық басшылар (басқарушылар) 1232-0 Жарнама және қоғаммен байланыс жөніндегі функционалдық басшылар (басқарушылар) 1232-0-009 Қоғаммен байланыс бөлімінің басшысы 1332-1-008 Жауапты редактор 1332-1-009 Құрылымдық агенттіктің жауапты хатшысы (редакция)	Процестердің орындалуын талдау және реттеу	Құрылымдық бөлімшенің, филиалдың бастамасы және жоспарлауы. Жалпы басшылық және үйлестіру.	Болжау, жоспарлау, маркетингтік зерттеулер саласындағы білім, БАҚ-пен өзара іс-қимыл қағидаттары, фокус-топтарды өткізу әдістемелері, сауалнама жүргізу, талаптармен жұмыс істеу, бәсекелестік барлау, нарықты талдау, сұраныс әдістері	Нарық тұтынушыларының қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған ұйымның өндірістік, коммерциялық және сату қызметін ұйымдастыру және басқару бойынша зерттеулер жүргізу. Саланың конъюнктурасын зерттеу. Pest, SWOT, ұйымның өндірістік-өткізу қызметін, сұранысты, нарық сегменттерін талдау, экономикалық жағдайды болжау. Жетекшілік ететін пәндердің қазіргі жай-күйін білу.	Нарық тұтынушыларының қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған ұйымның өндірістік, коммерциялық және сату қызметін ұйымдастыру және басқару бойынша зерттеулер жүргізу. Саланың конъюнктурасын зерттеу. Pest, SWOT, ұйымның өндірістік-өткізу қызметін, сұранысты, нарық сегменттерін талдау, экономикалық жағдайды болжау. Жетекшілік ететін пәндердің қазіргі жай-күйін білу.
2. Салалық процестер							

1	2	3	4	5	6	7	8
7	7	2654-1 Продюсер (жарнама мен компьютерлік ойындардан басқа)	Процестердің орындалуын талдау және реттеу	Негізгі өндіріс процесі	Жобаны басқару туралы білім, шығармашылық процестерді түсіну, сценарий және монтаж техникасы дағдылары, мазмұнды сәтті жылжыту үшін нарық пен аудиторияны білу	Команда құру. Көркемдік жобалардың шығармашылық идеяларын бастау, әзірлеу, талдау, авторлармен қарым-қатынас орнату, жобаның қадір-қасиетін және оған деген көрермендердің қызығушылық деңгейін сауатты бағалау, әзірлеу жобаның шығармашылық тұжырымдамасының және оны дайындау мен іске асырудың оңтайлы тактикасының авторларымен бірлесіп, жобаға қатысушылардың шығармашылық бастамаларын білікті бағалау	Көшбасшылық, шығармашылық, ұйымдастырушылық қасиеттер, бастамашылық, жауапкершілік, нәтижелілік, шығармашылық, коммуникативтілік, икемділік, өзін-өзі дамыту, эрудиция
		2654-1-002 Атқарушы продюсер (жалпы профиль)					
		2654-1-003 Продюсер (жалпы профиль)					
		2654-1-004 Радио және теледидар бағдарламаларының продюсері					
		2654-1-006 Телевизиялық және кинофильмдер продюсері					
		2654-1-007 Теледидар/радио жаңалықтарының продюсері					
	8	2642-2 Редактор (жаңалықтар және мерзімді басылымдар)					
	7	2642-2-003 Редактор (жалпы профиль)					
	8	2642-2-004 Газет редакторы					
	7	2642-2-005 Бақылау аудармаларының редакторы.					
		2642-2-006 Ғылыми Редактор.					
	8	2642-2-007 Бағдарлама редакторы.					
	7	2642-2-008 Көркем редактор.					
		2642-2-009 Қолжазбаны басып шығаруға дайындайтын редактор					
		2642-2-010 Редактор-кеңесші					
		2642-2-011 Редактор-аудармашы					
	6	2642-2-012 Редактор-стилист					
	2642-2-013 Спорт редакторы. 2642-2-014 редакциялық алқа мүшесі (баспа, газет-журнал редакциялары).						
	2641-5-004 Әдеби редактор						
	2641-5-007 Телефильм редакторы						
	2641-5-008 Көркемдік редактор						
6	6	2642 Журналистер	Орындау	Негізгі өндіріс процесі	Журналист пен корреспонденттің білімі жаңалықтар журналистикасының принциптерін түсінуді, ақпаратты жинау және талдау дағдыларын, дереккөздермен жұмыс істеу этикасы мен стандарттарын білуді қамтиды.	Мақалаларды тиімді жазу және редакциялау, дереккөздермен сұхбаттасу, сыни тұрғыдан ойлау, жұмыстағы жеделдік және ақпаратты жинау мен таратудың заманауи цифрлық құралдарын меңгеру	Бір жұмыстан екіншісіне тез ауыса білу; оқиғалар мен құбылыстарды талдай білу; кең көкжиек; жұмысты тез және уақытында орындай білу; әдептілік, сүйкімділік; жеделдік, табандылық; объективтілік; бақылау; қарым-қатынас, командада жұмыс істей білу; бастама; өнімділік және еңбекқорлық; төзімділік, стресске төзімділік. бастамашылық, икемділік, өзін-өзі дамыту, эрудиция
		2642-1-001 Радио таратуға арналған мәтіндердің авторы					
		2642-1-002 Газет шолушысы					
		2642-1-003 Газет тілшісі					
		2642-1-004 Журналист, танымал хроника жүргізушіс					
		2642-1-005 Инокорреспондент (халықаралық журналист)					
		2642-1-007 Корреспондент					
		2642-1-008 Газет тілшісі					
		2642-1-009 Баспа, газет-журнал редакцияларының тілшісі					
		2642-1-010 Қылмыстық тілші					
		2642-1-011 Меншікті тілші					
		2642-1-012 Арнайы корреспондент					
		2642-1-013 Репортерлік тергеу жүргізетін тілші					
	2642-1-019 Телевизиялық/радио жаңалықтарының тілшісі						
7	7	2654-2 Режиссер (жарнама мен компьютерлік ойындардан басқа)	Процестердің орындалуын	Негізгі өндіріс процесі	Бағдарлама режиссері мен редакторының білімі	Жинақталған шығармашылық және мәдени тәжірибені қайта	Қойылымның супер міндетіне шоғырлану, көшбасшылық,
		2654-3 Жарнама және компьютерлік ойындардың продюсерлері мен режиссерлері					

1	2	3	4	5	6	7	8
		2654-2-007 Режиссер 2654-2-008 Авторлық теледидар режиссері 2654-2-009 Бейнемонтаж режиссері 2642-2 Редактор (жаңалықтар және мерзімді басылымдар) 2642-2-003 Редактор (жалпы профиль) 2642-2-004 Газет редакторы 2642-2-005 Бақылау аудармаларының редакторы. 2642-2-006 Ғылыми редактор. 2642-2-007 Бағдарлама редакторы. 2642-2-008 Көркем редактор 2642-2-009 Редактор, баспаға қолжазба дайындаушы. 2642-2-010 Кеңесші редактор 2642-2-011 Аударма редакторы 2654-9-002 Музыкалық редактор 2642-2-012 Стиль редакторы	ұйымдастыру және бақылау, талдау, реттеу, технологиялық процестердің өзгеруін басқару		сценарий шеберлігін, монтаждау техникасын, визуалды баяндау принциптерін және сапалы мазмұн жасау үшін көрермендердің қалауын түсінуді қамтиды.	қарастыру, жаңа шығармашылық және мәдени білім мен дағдыларды қадағалау және игеру, шығармашылық ізденіс жүргізу, режиссерлік талдау әдістерін практикада қолдану, өз бетінше және бірлесіп сюжеттік желілерді дамыту бойынша жұмыс істеу қабілеті. Мақсаттар мен міндеттерді қалыптастыру, қою процестерін ұйымдастыру, талдау, талқылау, жетілдіру	шығармашылық, ұйымдастырушылық қасиеттер, байқау, бастамашылық, жауапкершілік, тиімділік, шығармашылық, коммуникативтілік, икемділік, өзін-өзі дамыту, эрудиция
6	6	2642-1-014 Шолушы 2642-1-015 Сән шолушысы 2642-1-016 Экономикалық мәселелер бойынша шолушы 2642-1-017 Саяси шолушы 2642-1-018 Спорт шолушысы 2642-1-020 Фототілші 2656-1-003 Радио жүргізушісі. 2656-2-001 Бағдарлама жүргізушісі 2656-2-002 Жаңалықтар бағдарламасының жүргізушісі 2656-2-003 Ток-шоудың жүргізушісі/жүргізушісі 2656-2-005 Тележүргізуші 2656-3-001 Диктор 2656-3-002 Жаңалықтар таратушысы 2656-3-004 Ауа-райы туралы ақпарат беретін диктор 2656-3-005 Комментатор 2656-3-006 Спорт комментаторы. 2656-9 Басқа жүргізушілер, комментаторлар мен дикторлар, б.т.к. 2654-2-015 Музыкалық бағдарламалардың режиссері 2654-2-016 Радиохабар режиссері 2654-2-017 Теледидар режиссері 2654-2-021 Кино және теледидар режиссері-продюсері 2654-3-002 Жарнама және музыкалық бейнелер режиссері. 2656-1-001 Радиохабар тарату редакциясының дикторы	Орындау	Негізгі өндіріс процесі	Жаңалықтар тақырыптарын түсіну, сценарий және монтаждау дағдылары, ақпаратты тиімді беру және аудиториямен өзара әрекеттесу әдістерін білу	Ақпаратты терең талдау қабілеті, тамаша дикция, көпшілік алдында сөйлеу дағдылары және презентация стилін аудитория мен материал форматына қарай бейімдеу мүмкіндігі	Бастамашылық, әртістік, жауапкершілік, тиімділік, шығармашылық, шынайылық, коммуникативтілік, икемділік, өзін-өзі дамыту, эрудиция интуиция, рефлексия, стресске төзімділік, өзін-өзі дамыту, төзімділік
		3. Дайындық салааралық процестер					
6	6	2431-1 Маркетинг және нарықты зерттеу талдаушылары 2431-1-001 Маркетингтік науқан талдаушысы 2431-1-002 Маркетолог-талдаушы 2431-1-004 Маркетолог	Процестердің орындалуын талдау және реттеу, зерттеу және маркетинг	Салааралық үйлестіру, процестерді болжау және кеңес беру	Болжау, жоспарлау, маркетингтік зерттеулер саласындағы білім, БАҚ-пен өзара іс-қимыл қағидаттары, фокус-	Деректерді талдау және түсіндіру, есептер шығару, маркетингтік стратегияларды әзірлеу, аналитикалық құралдармен жұмыс істей білу	Маркетингтік стратегияларды тиімді әзірлеуге және енгізуге мүмкіндік беретін аналитикалық ойлау, егжей-тегжейге назар аудару, шығармашылық, қарым-қатынас

1	2	3	4	5	6	7	8
5-6	5	2431-1-005 Маркетинг маманы			топтарды өткізу әдістемелері, сауалнама	және бизнес мақсаттарына жету үшін командалармен байланыс	және белгісіздік жағдайында жұмыс істеу қабілеті
		2431-3-021 PR менеджері					
		2431-3-003 Бренд менеджері					
	6	2641-2-002 Сценарист, мәтін құрастырушы, сценарий және көркем шығарма редакторы			жүргізу, талаптармен жұмыс істеу, бәсекелестік барлау, нарықты талдау, сұраныс әдістері		
2641-3-005 Техникалық мәтіндерді құрастырушы							
2431-1-003 Маркетинг бойынша кеңесші							
2431-1-009 Телемаркетер							
4. Өндірістен кейінгі салааралық процестер							
5-6	5	3521-3 Монтажер	Негізгі процесті орындау және сүйемелдеу	Өндірістен кейінгі техникалық процесс, сату, жылжыту және кеңес беру	Бейне монтаждау принциптерін білу, әртүрлі форматтармен және бағдарламалық қамтамасыз етумен жұмыс істеу, сондай-ақ аудиовизуалды материалды түсіру мен өңдеудің техникалық аспектілері	Бейнематериалдармен жұмыс істеу шеберлігі, техника мен жабдықты білу, креативті ойлау, бөлшектерге назар аудару және өндіріс процесінде тез бейімделу қабілеті	Шығармашылық, шыдамдылық, стресске төзімділік, командалық рух және тамаша қарым-қатынас дағдылары, бұл оларға өндірістің барлық кезеңдерінде тиімді ынтымақтастыққа мүмкіндік береді
		3521-3-002 Субтитр жасаушы					
		3521-3-005 Кескін өңдегіш					
		3521-3-006 Субтитр ретушері					
	6	2431-2 Реклама және өнімді жылжыту жөніндегі мамандар					
2431-3-017 Қоғаммен байланыс маманы							
4	4	2641-3-002 Рекламалық мәтіндер құрастырушы					
		2641-3-003 Сөйлеу мәтіндерін құрастырушы					
		2641-3-004 Спорттық мәтіндер құрастырушы					
		3521-3-003 Монтаждаушы (орта біліктілік)					
		2654-4 Көркем қоюшы (спектакль, фильм, телевизиялық және радио бағдарламалар)					
4	4	3521 Телерадио хабар тарату бойынша техник-мамандар	Сүйемелдеу және кеңес беру		Жабдықпен жұмыс істеу негіздерін білу, өндіріс процестерін түсіну, қауіпсіздік стандарттарын білу және команданың жұмысын қолдау үшін ұйымдастырушылық дағдылар	Негізгі техникалық білім, ұйымдастырушылық қабілет, жабдықпен жұмыс істеу қабілеті және командамен тиімді қарым-қатынас жасау үшін тамаша қарым-қатынас дағдылары	Ұйымшылдық, егжей-тегжейге мұқият болу, бастамашылдық, жауапкершілік, тиімділік
		3521-9 Басқа телерадио хабар тарату техник-мамандары мен аудио-видео операторлары, б.с.т.					
6	6	3521-2 Аудио-видео операторлары					
		3521-2-002 Видеооператор					
		3521-2-005 Тележурналистік комплекстің операторы.					
		3521-2-008 Телеоператор					
5	5	2654-2-002 Режиссер ассистенті					
		2654-2-003 Радиохабар тарату режиссер ассистенті.					
		2654-2-004 Телевизиялық режиссер ассистенті.					
		2654-2-005 Көркем режиссер ассистенті.					
4	4	3521-2-001 Оператор ассистенті (видео-, теле-, дыбыс)					
		4419-1-001 Корректор (орта біліктілік)					
4	4	4131-1-001 Мәтіндерді өңдеуші					
		4131-2-003 Мәтіндерді теруші					

9. Кәсіптік топтардағы кәсіптерді көрсете отырып, Кәсіптік біліктіліктің функционалдықы картасы

3-4			Хабар тарату редакциясының	Мәтін теруші	Мәтін өңдеуші
1 – 3 деңгейлер БАҚ саласында біліктілік деңгейі бойынша қолданылмайды					

10. Кәсіби біліктілік картасы

№ р/н	САБАҚТАРДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СТАНДАРТТЫ ЖІКТЕЛУІ 2008 (бастауыш топтар)			Сәйкестік	ҰСК 01-2017 (бастауыш топтар)			Сәйкестік
	МСКЗ коды	Ағылшын тіліндегі атауы	Қазақ/орыс тілдеріндегі атауы		ҰСК коды	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

ҰСК 01-2017 (сабақ топтары)			ҰСК 01-2017 (негізгі қызмет тобы)	ҰСК 01-2017 (кәсіптің атауы)	ҰСК 01-2017 (шеберлік деңгейі)	ҰЖШ деңгейі	СБШ деңгейі	ЭҚЖЖ секциясы (салалық бағыт)	
ҰСК коды	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы						ЭҚЖБ бөлігі	
									ЭҚЖЖ тобы (салалық бағыт бойынша)
									ЭҚЖЖ класс (технология)
									қосалқы класс ЭҚЖЖ (өнім\қызмет)
10	11	12	13	14	15	16	17	18	
	Деректерді Excel кестесінен алыңыз								